

Din ve İnsan Dergisi

Journal of Religion and Human - مجلة الدين والإنسان

ISSN: 2980-1117

Cilt: 4
Volume / المجلد: 4

Sayı: 8
Issue / العدد: 8

Aralık 2024
December / كانون الأول 2024

Dr. Sevgi ÇAKIR
sevgicakir0632@gmail.com
 ORCID: 0009-0001-8004-0787

Çağdaş Felsefede Kadercilik
Tartışmalarına Bir Örnek: Richard
Taylor

An Example of Fatalism in
Contemporary Philosophy: Richard
Taylor

Atıf: Çakır, S. (2024). Çağdaş Felsefede Kadercilik Tartışmalarına Bir Örnek: Richard Taylor. *Din ve İnsan Dergisi*, 4 (8), 363-378.

 DOI: 10.69515/dinveinsan.1579189

Makale Türü / Article Information: Araştırma Makalesi / Research Article

Yükleme Tarihi / Received Date: 04.11.2024
Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.12.2024
Yayımlanma Tarihi / Published Date: Aralık 2024
İlk-Son Sayfa / First-Last Page: 363-378

İntihal

Plagiarism / انتحال

Bu makale intihal programında taranmıştır.
This article was checked in the plagiarism program.
تم مسح هذه المقالة في برنامج الانتحال

intihal.net

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Research and Publication Ethics were complied with in the published articles; International standards published by COPE (Committee on Publication Ethics) for Editors and Authors have been taken into account.

Çağdaş Felsefede Kadercilik Tartışmalarına Bir Örnek: Richard Taylor

An Example of Fatalism in Contemporary Philosophy: Richard Taylor

Özet

Kadercilik düşüncesi, felsefe tarihinde uzun bir geçmişe sahiptir. Kadercilik ile ilgili görüşler, çağdaş felsefede Richard Taylor (1919-2003) ile yeniden canlanmıştır. Taylor, 1962'de yazdığı "Fatalism" başlıklı makalesinde kaderciliği savunan ilginç ve merak uyandıran fikirleri ile önemli etkiler bırakmış ve çeşitli yorumlar almıştır. Taylor'ın söz konusu makalesinin bu kadar çok ses getirmesinin sebeplerinden biri, hiç şüphesiz onun kaderciliği geçmiş olaylar yanında gelecekteki gerçekleşmemiş olaylara da dâhil eden iddiasıdır. Bir diğer sebep de Taylor'ın argümanını Tanrı ve doğa yasalarına başvurmadan oluşturmasıdır. Taylor bu fikrini desteklemek için bazı önvarsayım ve örnek vakalardan oluşan argümanlar sunmuştur. Onun argümanına filozofların bir kısmı argümanda bir hata olduğunu, ancak bu hatayı saptamanın oldukça zor olduğunu ileri sürerek itiraz etmişlerdir. Çünkü onun argümanı tartışması zor önvarsayımlardan oluşmaktadır. Bu bakımdan bu makalenin konusu öncelikle Taylor'ın argümanını önvarsayımlar ve örnek vakalar ile açıklamak, onların yeterli olup olmadığını tartışmaktır. Bunu yaparken zaman zaman bu açıklamalara getirilen itirazlara ve yorumlara da yer verilecektir. Bu makalenin amacı, yapılan açıklamalar ve yer verilen çeşitli fikirler ile hem literatüre hem de söz konusu tartışmaya katkı sağlamaktır. Bu makalede ulaşılan sonuçlara göre Taylor'ın hem kadercilik argümanı hem de gelecekle ilgili olarak geçmiş üzerinde sahip olduğumuzdan daha fazla kontrolümüz olmadığı şeklindeki fikri savunulamaz.

Anahtar Kelimeler: Kadercilik, Richard Taylor, önvarsayım, örnek vaka.

Abstract

Fatalism has a deep background in the history of philosophy. In contemporary philosophy, views on fatalism were revived by Richard Taylor (1919-2003). In his 1962 article *Fatalism*, Taylor's interesting and intriguing arguments in favor of fatalism had a significant impact and received various interpretations. One of the reasons why Taylor's article made so much noise is undoubtedly his claim that fatalism includes not only past events but also unrealized future events. Another reason is that Taylor constructs his argument without appealing to God and natural laws. To support this idea, Taylor presented some arguments consisting of presuppositions and case studies. Some philosophers objected to his argument by arguing that there is a flaw in the argument, but that it is very difficult to detect this flaw. This is because his argument consists of presuppositions that are difficult to discuss. In this respect, the subject of this article is primarily to explain Taylor's argument with presuppositions and case examples, and to discuss whether they are sufficient or not. By doing so, objections and comments to these explanations will also be included occasionally. The aim of this article is to contribute both to the literature and to the debate with its explanations and various ideas. According to the conclusions reached in this article, both Taylor's fatalistic argument and his idea that we have no more control over the future than we have over the past are untenable.

Keywords: Fatalism, Richard Taylor, presupposition, example case.

Giriş

Fatalizm olarak da bilinen kadercilik, genellikle gelecekte kaçınılmaz olduğu düşünülen bazı olayları ifade etmek için kullanılmaktadır. Aynı zamanda kadercilik, zaman zaman filozofların çoğu tarafından yaptıklarımızdan başka bir şey yapmaya gücümüz olmadığı fikrini ima eder. Örneğin David F. Wallace'e göre kadercilik basitçe olan ve olacak olan her şeyin olması gerektiği, fail olarak kişilerin hiçbir şey yapamayacağı bir şekilde işleyen metafizik bir iddiadır. Bu ifadelerin yanında kadercilik, mantık önermelerine, metafiziğe, Tanrı'nın varlığına ve nedensel

determinizme¹ başvurarak da açıklanmaktadır. Kadercilik ilk şekilde açıklandığında genellikle mantıksal kadercilik veya metafiziksel kadercilik, ikinci şekilde açıklandığında teolojik kadercilik, üçüncü şekilde açıklandığında ise kadercilik olarak adlandırılmaktadır (Rice, 2023; Todd, 2014; Wallace, 2010). Kadercilik düşüncesi ile ilgili en iyi bilinen argüman ise şu şekilde ifade edilebilir:

(1) Gelecekte olabilecek tüm olaylar ile ilgili önermeler vardır.

(2) Her önerme ya doğrudur ya da yanlıştır.

(3) (1). ve (2). önermeler birlikte ele alındığında gelecekte olacak her şeyi doğru bir şekilde öngören bir dizi doğru önerme vardır.

(4) Eğer şu anda, birlikte ele alındığında gelecekte olacak tüm olayları doğru bir şekilde öngören bir dizi doğru önerme varsa o zaman, gelecekte olacak her şey zaten kaçınılmazdır.

(Sonuç olarak) (5) Gelecekte olacak olan tüm olaylar şimdiden kaçınılmazdır (Emery vd., 2020).

(1). Önerme, şu anda, gelecekte olabilecek her şeyi doğru bir şekilde temsil edebilecek önermelerin var olduğunu varsayar. (2). Önerme, mantıkta *İki Değerlilik İlkesi (Principle of Bivalence)* olarak da adlandırılan bir anlambilim ilkesidir. (4). Önerme, bir ve aynı önermenin doğruluk değerinin zaman içinde değişmediğini varsayar. Sonuç ise önermelerin doğru ya da yanlış çıkmasını sağlayan bir failin tanımlanmasına da bağlıdır. (Emery vd., 2020).

Kadercilikle ilgili olarak felsefe tarihinde yukarıda yer verilen, mantıkta temel bir ilke olan İki Değerlilik İlkesinden hareket eden bir dizi argüman ileri sürülmüştür. Bu argümanlar en belirgin şekilde Aristoteles'in *De Interpretatione* başlıklı eserinde ve Cicero'nun *On Fate* adlı eserinde tartışılmıştır. İki Değerlilik İlkesi, her ifadenin tek bir doğruluk değeri olduğunu belirtir. Bu ilke her ifade için geçerli olduğundan, gelecekte ne olacağına dair ifadeler için de geçerlidir. Dolayısıyla gelecekle ilgili herhangi bir çelişkili ifade çifti için bunlardan biri doğrudur. Ancak bir olayın gerçekleşeceği geçmişten beri doğruysa o zaman bu olayın gerçekleşmesi zorunludur. (O'Keefe, 2024).

Aristoteles, belirli bir zamanda belirli bir olayın meydana geldiğini iddia eden her doğru önermenin, söz konusu olay gerçekleşmeden önce doğru olup olmadığı ve belirli bir zamanda belirli bir olayın meydana geldiğini iddia eden her yanlış önermenin, olay o zamanda gerçekleşmeden önce yanlış olup olmadığı sorusunu ele almıştır. Dün bir deniz savaşının gerçekleştiğini varsayalım. Bu, dünden önce bu savaşın gerçekleşeceğini zaten doğru olduğu anlamına gelir. Eğer bir deniz savaşının gerçekleşmesinden yıllar önce, savaşın belirli bir günde

¹Determinizm, doğada geçmişte olmuş olan, şu an ve ileride olacak olan her olayın zorunlu olarak kendinden önce olmuş olan olayların bir sonucu olduğu iddiasıdır. Detaylı bilgi için bkz. John R. Searle, "Determinables and Determinates;" Troy Cross, "Determinables and Determinates," *Encyclopedia of Philosophy* içinde, ed. Donald M. Borchert, c:3, USA, 2. baskı, 2006, 2-3.

gerçekleşeceği doğruysa o zaman, herhangi biri bu tahmini yapsa da yapmasa da o gün geldiğinde savaşın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin birinin bu savaşı başlatıp başlatmama konusunda düşünmesinin bir anlamı olabileceğini anlamak zordur. Bu nedenle Aristoteles, bazı önermelerin yani insanların belirli kasıtlı eylemlerinin ya da bunlara bağlı olayların gelecekte gerçekleşeceğini ifade eden veya tam aksini belirten önermelerin eylemler gerçekleşene ya da gerçekleşmeyene kadar ne doğru ne de yanlış olduğunu öne sürüyor gibi görünmektedir (Taylor, 1967, s. 6).

Aristoteles, gelecekteki olasılıkların doğruluğunu kabul etmenin insan özgürlüğüyle bağdaşmayan bir zorunlulukla sonuçlanacağından endişe etmiştir. Çünkü yarın bir deniz savaşı olacağı ya da olmayacağı doğruysa bu olayın gerçekleşmesinin kararına bağlı olduğu kişi ya emri veremez (eğer deniz savaşı olmayacaksa) ya da emri vermekten kaçınmaz (eğer deniz savaşı olacaksa) (Hunt, 2005, s. 692). Ancak bu olayın zorunlu olarak yarın gerçekleşeceği ya da zorunlu olarak yarın gerçekleşmeyeceği doğru değildir (Körner, 1967, s. 232). Aristoteles'in de belirttiği gibi eğer kadercilik düşüncesi doğruysa o zaman, birinin yıllar önce bunun böyle olacağını söylemesini ve bir başkasının bunu inkâr etmesini engelleyecek bir şey yoktur. Böylece iki kişiden hangisinin o zaman söylediği doğruysa zorunlu olarak geçerli olan durum da o olacaktır. Aristoteles'e göre söylenen ifadelerden birinin doğru olması önemlidir ya da Cicero'nun ifade ettiği gibi eğer bir hastalıktan kurtulacağınız önceden beri doğruysa o zaman, iyileşmeyi sağlamaya çalışmanın bir anlamı olmayacaktır, çünkü ne yaparsanız yapın bu gerçekleşecektir (O'Keefe, 2024).

Bu tartışmalar Aristoteles'ten sonra Stoacılar ve Epikürcüler tarafından da devam ettirilmiştir. Felsefeleri genel olarak kaderci olan Stoacıların çoğu mantıksal determinizm ya da kadercilik görüşünü benimserken, kadercilik teorilerinin karşısında yer alan Epikür'ün düşüncelerini benimseyenlerin çoğu ise bazen gelecekle ilgili ifadelerin doğru ya da yanlış olması gerekmediğini savunmuşlardır (Taylor, 1967, s. 6). Özellikle Stoacılar her olayın Tanrı tarafından hem nedensel olarak belirlendiğini hem de kader tarafından belirlendiğini düşünmüşlerdir. Stoacılar Tanrı'nın bilge, iyi, mükemmel ve dünyanın yaratıcısı olduğuna inanırlar. Ancak Tanrı dünyadan ayrı, onu yoktan var eden maddi olmayan bir varlık değildir. Tanrı her şeyi düzenleyendir. Dolayısıyla Tanrı'nın takdiri, dünyayı en iyi hâle getirmektir. Tanrı son derece güçlüdür; ustalıklı bir şeyler inşa eden bir zanaatkâr gibidir. Tanrı'nın iradesini gerçekleştirme yolu, dünyanın nedensel düzenini kurmaktır. Kader, olmuş, olmakta olan ve olacak olan her bir şeyi meydana getiren sonsuz bir nedenler düzeni ve dizisidir. Örneğin Tanrı birinin kötü bir olaydan kurtulmasını ilahi planının bir parçası olarak belirlediyse o zaman, bu gelecekteki olayı kader haline getirecektir. Böylece nedenler dizisi zaman içinde kendini açtıkça kaderdeki kötü olaydan iyileşme hali de zorunlu olarak ortaya çıkacaktır (O'Keefe, 2024). Dolayısıyla Stoacılar göre dünya Tanrı'nın yaratma eyleminin sonucu olduğuna göre bunun olanaklı tek dünya olduğu

ve zorunlu olarak olanaklı en iyi dünya olduğu sonucu çıkar. Stoacıların çoğu bu anlayışı benimsemişlerdir. Onlar dünyayı ve doğayı Tanrı ve kaderle özdeşleştirmiştir. Onlara göre dünyada olan hiçbir şey olduğundan farklı olamaz. Bilge bir insanın amacı da bu dünya içindeki yerini bulmak ve kabul etmek olmalıdır (Taylor, 1967, s. 7).

Ardından kadercilik düşüncesi, Augustinus, Thomas Aquinas, Boethius ve Ockhamlı William tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Augustinus ve çoğu teolog, Tanrı'nın her insanın gerçekleştireceği her eylemi bilmesi gerektiğini tartışmasız kabul etmişlerdir. Augustinus Tanrı'nın her şeyi önceden bilmesinin-veya ilahi önbilgisinin- insanın özgür iradesi için bir tehdit oluşturmadığını savunmuştur. Augustinus'a göre Tanrı tüm olayları gerçekleştirecekleri için önceden bilir, olaylar Tanrı önceden bildiği için gerçekleşmez. Tanrı'nın önceden bildiği olayların çoğunun gerçekleşmeleri bizim irademize bağlıdır. Ona göre Tanrı'nın ebediliği zamandan tamamen bağımsız bir varoluştur. Bu nedenle Tanrı tüm tarihi bizim şimdiki zamanı gördüğümüze benzer bir şekilde görür ve bu açıdan bakıldığında Tanrı'nın bilgisinin gelecek şeyler üzerinde herhangi bir belirleyicilik dayattığını düşünmek kolay değildir (Taylor, 1967, s. 8).

Neredeyse orta çağa hâkim olan bu düşünceler determinizm iddialarının özellikle on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda fizik biliminin gelişimiyle gök cisimlerinin hareketlerinin sadece düzenli olmadığını, aynı zamanda matematiksel kesinlikte ifade edilebilen belirli yasalara uyduğu keşfedilmiştir. Yavaş yavaş felsefi, spekülative ve Aristoteles'ten büyük ölçüde etkilenmiş olan doğanın incelenmesine yönelik tüm yaklaşımlar yerini gözlem, deney ve doğa yasalarının araştırılmasına bırakmıştır. Doğadaki her şeyin dokunulmaz ve değişmez doğa yasalarına göre davrandığı fikri yaygınlaşmıştır. Bu fikirler ile birlikte insan eylemleri ve tüm olayları ebedi ve değişmez bir Tanrı tarafından belirlenmiş olarak düşünmekten ziyade bunları doğanın ebedi ve değişmez yasaları tarafından belirlenmiş olarak düşünmeye başlanmış, bu düşünceler uzun bir süre boyunca varlığını ve etkisini sürdürmüştür (Taylor, 1967, s. 10). Daha sonra ise kadercilik düşüncesi ile ilgili tartışmalar özgür iradenin varlığı da işin içine katılarak yeniden canlanmıştır. Çağdaş felsefede ise kadercilik düşüncesinin en iddialı ve tartışmalı modeline, Richard Taylor'ın düşüncelerinde rastlanmaktadır (Wallace, 2010). Taylor 1962 yılında, *The Philosophical Review* dergisinde "Fatalism" başlıklı makalesinde özellikle çağdaş filozoflar tarafından yaygın olarak kabul edilen altı önvarsayım ile gelecekteki olaylar üzerinde şu anda geçmiştekiler üzerinde sahip olduğumuzdan daha fazla kontrolümüz olmadığı şeklindeki kaderci sonucu savunmuştur (Cahn, 2010). Hiç şüphesiz Taylor'ın düşünceleri kadercilik düşüncesine klasik modern bir katkıdır. Wallace bu katkının Taylor'ın kadercilik ile ilgili düşüncelerinin evrenin bazı bölümlerinin en azından bir dereceye kadar nedensel olumsuzluğa sahip olduğu ve kişilerin en azından eylemleri üzerinde bir miktar kontrole sahip olduğu inancımıza zarar vermeden, olası gelecek zaman

önergelerinin standart doğruluk değerlerine sahip olup olmadığı temeline dayandığını ifade eder (Wallace, 2010). Taylor'ın kaderci argümanı ile ilgili yazdığı yazılarla da bilinen Steven M. Cahn ise Taylor'ın kadercilik ile ilgili fikirlerini eleştirenlerin, onun kadercilik ile ilgili ifadelerinde bir hata olup olmadığını okuyucuya bırakmaktadır (Cahn, 2010).

1. Taylor'ın Kadercilik ile İlgili Argümanı

Taylor'a göre kadercilik, olan ve olacak olan her şeyin kaçınılmaz olarak gerçekleşeceği inancıdır. Taylor'a göre hepimiz zaman zaman kadercilik düşüncesine, yani belirli bir anda olanın kaçınılmaz olduğu ve bunu engelleyecek gücümüzün olmadığı düşüncesine kapılabiliriz. Bazen kendimizi kendi oluşturmadığımız, varlığımızın ve kaderimizin bağlı olduğu koşullarda buluruz. İyi veya kötü ne olursa olsun koşulların ne getireceğini düşünür ve çaresiz olduğumuzu hissederiz. Taylor'a göre arada bir durup hayatta geldiğimiz yere gelmemizde kendimizin ne kadar az payı olduğunu, şansımızın ve kaderimizin ne kadar büyük bir kısmının tamamen tesadüfler tarafından belirlendiğini ve hayatımızın tüm gidişatının çoğu zaman yapmadığımız ve öngöremediğimiz olaylar tarafından belirlendiğini düşünürsek kadercilik düşüncesine daha yakın olabiliriz. Taylor'a göre ne zaman doğduğumuzun, ailemizin, hangi kültüre dâhil olduğumuzun, mutluluğumuzun ya da mutsuzluğumuzun büyük kısmını oluşturan her şey tamamen tesadüfler, şans eseri karşılaşmalar ve çok da önemli olmayan rastlantılar tarafından belirlenir. Ancak bunun böyle olduğunu çok az kişi araştırır ve görür. Taylor'a göre başarılarımız için kendimizi kutlarız, talihsizlikler olarak adlandırdığımız hatalarımız için dünyayı suçlarız ve bunların olmasını sağlayan kaderi neredeyse hiç düşünmeyiz (Taylor, 1983, s. 55).

Taylor kaderciyi de oldukça basit bir şekilde, gelecekle ilgili hiçbir şey yapamayacağını düşünen biri olarak düşünebileceğimizi ifade eder. Dolayısıyla bir kaderci, herhangi bir şey hakkında düşünmenin kendisi için anlamsız olduğunu varsayar. Çünkü bir kaderci sadece yapma ve vazgeçme gücü dâhilinde olduğuna inandığı gelecek şeyler hakkında düşünür. Bu nedenle bir kaderci, kaderinde meydana gelebilecek çeşitli şeylerin kendisi üzerindeki etkilerini düşünebilse de bunun gerçekten önlenebilir olacağını düşünmez (Taylor, 1983, s. 55; 1962, s. 41). Kısacası Taylor'a göre bir kaderci, geleceği hepimizin geçmişi düşündüğü şekilde düşünür. Çünkü hepimiz geçen yıl, dün ya da bir dakika önce ne olduğunun bize bağlı olmadığına, bunların bizim gücümüz dâhilinde olmadığına inanırız. Geçmişteki bazı şeylerin henüz gelecekteyken bir zamanlar gücümüz dâhilinde olduğunu söyleyebiliriz, ancak bu geçmişe değil geleceğe yönelik tutumumuzu ifade eder (Taylor, 1962, s. 41-42).

Taylor'a göre bir insanın gelecek hakkında bu şekilde düşünmesinin çeşitli yolları vardır, ancak bunlar büyük olasılıkla teoloji veya fizikten türetilen fikirlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, eğer Tanrı gerçekten her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten bir varlıksa o zaman belki de her şeyin olacağı gibi olmasını çoktan planlamıştır ve bu konuda yapabileceğimiz hiçbir şey

yoktur diye düşünülebilir. Diğer yandan Tanrı'yı konuya dâhil etmeden her şeyin değişmez doğa yasalarına uygun olarak gerçekleştiği, yine bize bu konuda yapacak bir şey kalmadığı düşünülebilir. Özellikle on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda pek çok filozof bu düşünce tarzını oldukça ikna edici bulmuştur (Taylor, 1962, s. 42).

Çağdaş felsefede ise Taylor, teoloji ve fiziğe dayanmadan kaderciliğin doğru olduğuna dair bir argüman sunarak söz konusu tartışmayı yeniden canlandırmıştır. Ona göre Tanrı ve doğa yasalarına ilişkin bazı görüşler de belki benzer amaçlarla argümana eklenebilir, ancak bunlar da argümanın geçerliliğine hiçbir şey katmayacağı için kolaylıkla göz ardı edilebilir. Taylor işte bunlara başvurmadan altı önvarsayım kullanarak argümanını oluşturmuştur. Birinci önvarsayım göre herhangi bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır. İkinci önvarsayım da yeterlilik kavramı açıklanmaktadır. Bu önvarsayım göre eğer herhangi bir durum, mantıksal olarak aynı zamanda -veya başka bir zamanda- başka bir durumun ortaya çıkması için yeterli ise, o zaman birincisi, ikincisi de ortaya çıkmadan gerçekleşemez. Üçüncü önvarsayım basitçe, zorunlu koşul kavramının açıklanmasına dayanır. Eğer herhangi bir durumun ortaya çıkması, mantıksal olarak aynı zamanda -veya başka bir zamanda- başka bir durumun ortaya çıkması için zorunluysa o zaman, birincisi ortaya çıkmadan ikincisi de ortaya çıkamaz. Dördüncü önvarsayım, bir koşul -ya da koşullar kümesi- bir diğer koşulun ortaya çıkması için yeterliyse o zaman diğerinin ortaya çıkması onun için zorunludur (aynı zamanda bir koşul -ya da koşullar kümesi- bir diğerinin ortaya çıkması için zorunluysa o zaman diğerinin onun için yeterli olduğu varsayılır). Bu aynı zamanda, ikinci ve üçüncü önvarsayımların mantıksal bir sonucudur. Beşinci olarak, hiçbir failin, aynı zamanda -veya başka bir zamanda- bir eylemin gerçekleşmesi için zorunlu olan bazı koşulların eksik olması halinde, herhangi bir eylemi gerçekleştiremeyeceği varsayılır. Örneğin, Rusça öğrenmeden belirli bir sayfayı okuyamam, aday gösterilmeden belirli bir seçimi kazanamam. Altıncı olarak, zaman kendi başına etkin değildir, yani sadece zamanın geçmesi bir failin güçlerini ya da yeteneklerini artırmaz ya da azaltmaz (Taylor, 1962, s. 42-44).

Taylor bu önvarsayımlardan yola çıkarak iki örnek vaka sunar. Bu örnek vakaları ile kaderci argümanını oluşturur. İlk vakada Taylor, sabah gazeteyi açıp haberlere baktığımızı düşünmemizi ister. Koşullara göre eğer dün bir savaş olmuşsa gazete bununla ilgili olarak bir tür haber yayınlamış olacaktır yani, bu tür bir haber için böyle bir savaş şart ancak gazete farklı tür haber yayınlamışsa bu böyle bir savaşın olmadığına dikkat çeker. Birinci türden bir haber görmek M ve ikinci türden haber görmek M2 şeklinde ifade edilmektedir. "Dün bir savaş meydana geldi." önermesi Ö, "Dün bir savaş meydana gelmedi." önermesi ise Ö2 olarak ifade edilmektedir. Taylor'a göre buradan eğer M eylemini yaparsam bunu yapmam dün bir savaşın olmasını yani Ö'nün doğru olmasını sağlarken, M2 eylemini yaparsam bunu yapmam böyle bir savaşın olmamasını ve dolayısıyla Ö2'nin doğru olmasını sağlar (Taylor, 1962, s. 44).

Buradan hareketle, gazeteyi açtığımda hangi haberi okuyacağımın bana bağlı olup olmadığını yani (A) “M’yi yapmak benim gücüm dâhilindedir ve M2’yi yapmak da benim gücüm dâhilindedir.” önermesinin doğru olup olmadığına bakmak gerekmektedir. Bunun doğru olmadığı açıkça görünmektedir. Çünkü bu iki eylem de eşit derecede benim gücüm dâhilinde olsaydı yani hangisini yapacağım bana bağlı olsaydı o zaman, bir savaşın meydana gelip gelmediği de bana bağlı olurdu. Bu da bana geçmiş üzerinde açıkça sahip olmadığım bir güç verirdi. Taylor bu iddiasını aşağıdaki şekilde ifade etmektedir: (Taylor, 1962, s. 44-45).

1. Eğer Ö doğruysa o zaman M2’yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir (çünkü Ö doğruysa o zaman M2’yi yapmam için gerekli olan bir koşul, yani dün bir savaşın olmaması koşulu eksiktir).

2. Ama eğer Ö2 doğruysa o zaman M’yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir.

3. Ama ya Ö doğrudur, ya da Ö2 doğrudur.

4. Ya M’yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir ya da M2’yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir ve (A) buna göre yanlıştır. Bunu ifade etmenin bir yolu, ne tür bir haber göreceğimin, dün bir savaşın olup olmadığına bağlı olduğunu ve bunun da bana bağlı olmadığını söylemektir (Taylor, 1962, s. 45).

Taylor’a göre bu sonuç sağduyuya tamamen uygundur, çünkü hiç kimse geçmiş olayları kontrol etme gücünün olduğunu düşünmez. Dolayısıyla bunları olduğu gibi kabul etmeliyiz. Bununla birlikte, insan gücü veya kabiliyetine ilişkin ifadelerin varsayımsal anlamda, kişinin geçmiş üzerinde güce sahip olduğunu belirtmek önemlidir. Çünkü eğer M’yi yaparsam bu, dün bir savaşın meydana gelmesini sağlayacaktır, oysa alternatif olarak, eğer M2’yi yaparsam bu aynı şekilde böyle bir savaşın gerçekleşmemesini de garantileyecektir. Ya da aynı şekilde şunu da söyleyebiliriz, böyle bir savaşın dün gerçekleşmesini sadece M’yi yaparak garantileyebilirim ve sadece M2’yi yaparak da gerçekleşmemesini sağlayabilirim. Aslına bakılırsa, dün hiçbir savaşın yaşanmamasını nasıl sağlayacağımı sorarsam, M2’nin yapılması ve M’nin yapılmasından kesinlikle kaçınılması söylenebilir. Ö2 doğru olmadığı sürece M2’yi yapamam, söz konusu savaşın meydana gelmesi beni bunu yapmak için oldukça güçsüz kılmaktadır (Taylor, 1962, s. 45-46).

Taylor ikinci vakada tartışmayı bir adım daha ilerleterek bir komutan olduğumuzu ve emir vermek üzere olduğumuzu düşünmemizi ister. Ayrıca, mevcut diğer koşullar içerisinde, belli türde bir emir verdiğimizde yarın bir savaşın gerçekleşmesini sağlayacağını, oysa başka türde bir emir verdiğimizde bu, herhangi bir savaşın gerçekleşmeyeceğini varsayar. Bu iki eylemden birini veya diğerini, yani birinci türde ve ikinci türde emir vermek sırasıyla E ve E2 olarak adlandırılır. İki önerme sırasıyla “Yarın bir savaş olacak.” önermesi Ö3 ve “Yarın bir savaş olmayacak.” önermesi de Ö4 olarak ifade edilmektedir. Eğer E’yi yaparsam bunu yapmam savaşın olmasını sağlarken

E2'yi yapmak savaşın meydana gelmemesini ifade eder. O halde bu duruma göre nasıl bir emir vereceğimin bana bağlı olup olmadığı sorulmalıdır, yani aşağıdaki önermenin doğru olup olmadığına bakılmalıdır: (Taylor, 1962, s. 46).

(B) "E'yi ve E2'yi yapmak benim gücüm dâhilindedir." Taylor'a göre kaderci dışında herkes, bu önermenin doğru olabileceğini, yani her iki eylemin de tamamen benim gücüm dâhilinde olduğunu söyleyebilir (her ikisinin de aynı anda yapılmayacağı kabul edilmiştir). Çünkü savaşın gerçekleşip gerçekleşmemesinin komutan olarak bana bağlı olduğu düşünülebilir. Tüm koşullar göz önüne alındığında, bu yalnızca ne tür bir emir yayınladığıma bağlıdır ve ne tür bir emrin yayınlanacağı tamamen benim yetkim dâhilindedir (Taylor, 1962, s. 46).

Taylor'a göre (A)'nın ve (B)'nin yanlış olduğunu göstermek için aynı biçimsel argümana sahibiz. Bu argümana göre:

1. Eğer Ö3 doğruysa o zaman E2'yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir.
2. Fakat eğer Ö4 doğruysa o zaman E'yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir.
3. Fakat ya Ö3 doğrudur ya da Ö4 doğrudur.

4. Ya E'yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir ya da E2'yi yapmak benim gücüm dâhilinde değildir ve dolayısıyla (B) buna göre yanlıştır. Bunu ifade etmenin başka bir yolu da ne tür bir emir vereceğimin, diğer şeylerin yanı sıra, yarın bir savaşın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine bağlı olduğunu söylemektir, çünkü bu durumda yarın bir deniz savaşı (dördüncü önvaryıma göre) zorunlu bir koşuldur. E2'yi yapmam için yarın hiçbir savaşın olmaması da aynı derecede zorunludur (Taylor, 1962, s. 46-47).

Burada ilk başta zamanın bir fark oluşturduğunu ve hiçbir koşulun, o koşul oluşmadan bir başkası için zorunlu olamayacağını söylemek cazip gelebilir. Ancak bu, hem beşinci hem de altıncı önvaryım tarafından geçersiz kılınmıştır. Herhangi bir zamanda başka bir şeyin meydana gelmesi için bir koşul zorunluysa ve bu koşul, ihtiyaç duyulduğu anda gerçekte mevcut değilse o zaman yaptığımız hiçbir şey herhangi bir koşul olamaz. Bunu inkâr etmek, mevcut diğer koşullarla birlikte gelecekte başka bir şeyin gerçekleşmesi için yeterli olan veya bunu sağlayan bir şeyi şimdi yapabileceğimi, ancak bu gelecekteki oluşumun sonucunu elde edemeyeceğimi söylemekle eşdeğer olacaktır. Bu ikinci varsayıma aykırıdır. Aynı şekilde, çünkü savaş gibi artık var olmayan bir durumun daha sonra var olan herhangi bir şeyin zorunlu koşulu olamayacağını söyleyebiliriz, çünkü burada aynı zaman aralığı vardır (Taylor, 1962, s. 47).

Bu tür bir durumu, zamanın geçmesinden kaynaklanan basit bir yetenek veya güç kaybının olduğu bir durum olarak temsil ederek kadercilikten de kurtulamayız. Çünkü altıncı varsayıma göre, zamanın geçmesi hiçbir şeyin gücünü veya yeteneğini artırmaz veya azaltmaz. Şunu veya

bunu yapma gücümün kapsamını kısıtlayan şey, eylemlerim ile diğer bazı durumlar arasındaki zamansal ilişkiler değil, bizzat bu durumların varlığıdır ve ilk varsayıma göre, yarın bir savaş olması ya da olmaması gerçeği, dün bir savaş olması ya da olmamasından daha az doğru değildir. Herhangi bir zamanda belirli bir eylemi gerçekleştirme gücünden yoksun kalırsam o zaman bu yalnızca zamanın geçmesi dışında olmuş, olmakta olan ya da olacak olan bir şeyin sonucu olabilir (Taylor, 1962, s. 48).

Bu argüman genelleştirilebilir, meydana gelen her şey zorunlu olarak meydana gelmektedir. Öncelikle burada zorunluluk ile neyin kastedildiği konusunda net olmamız gerekir. Burada söz konusu olan mantıksal zorunluluktan ziyade kaçınılmazlıktır. Belirli bir tarihte savaşın meydana gelmesinin zorunlu olduğu söylendiğinde kastedilen, o tarihte hiçbir şeyin o tarihte bir savaşın meydana gelmesini engelleyemeyeceğidir. Özellikle de hiç kimse bunu engelleme gücüne sahip değildir. Ancak bu argüman belli bir tarihte bir savaş gerçekleşmişse o tarihte bir savaşın gerçekleşmesinin hem zorunlu olduğunu hem de kimse tarafından bunun engellenemeyeceğini ortaya koyar. Bu sonuç da olabilecek her şey için geçerlidir. Yani, özellikle hiç kimse gerçekte yaptıklarından başka bir şey yapma gücüne sahip değildir (Rice, 2023).

2. Taylor'ın Kadercilik Argümanı ile İlgili Bazı Görüşler

Taylor'ın söz konusu argümanı, çoğu filozof tarafından tartışmasız doğru kabul edilse de sadece birkaç temel önvarsayımın doğrudan insanların veya failerin olacaklar üzerinde hiçbir kontrolü olmadığı yönündeki metafizik bir sonuca yol açmaktadır. Taylor'ın önvarsayımlarından ilki, herhangi bir önermenin ya doğru ya da doğru değilse yanlış olduğunu varsayar. Ancak önemli olan, Taylor'ın önvarsayımını, henüz gerçekleşmemiş olaylar ve durumlarla ilgili olanlar da dâhil olmak üzere tüm önermelere genişletmeyi önermesidir. O zaman, gelecekteki olumsuzluklar anlamsal sınırlar içinde ele alınır. Bunun yanında Taylor ikinci, üçüncü ve dördüncü önvarsayımlarda genel olarak kabul edilen zorunluluk ve yeterlilik ilişkilerini açıklamaktadır. Beşinci önvarsayım, hiçbir failin, belirli bir eylemi aynı zamanda -veya başka bir zamanda- o eylemin gerçekleşmesi için gerekli bazı koşullar eksikse gerçekleştiremeyeceği iddiasına dayanır. Altıncı önvarsayım, zamanın tek başına hiçbir şeyin gücünü artırmadığı veya azaltmadığı üzerine kuruludur (Wallace, 2010).

Taylor, bu önvarsayımlardan hareketle oluşturduğu argümanını daha iyi açıklayabilmek ve desteklemek için iki örnek vaka verir. Yarın gerçekleşecek bir olay kontrolümüzde olmadığı gibi emir verme eylemimiz de düşünmeye veya tercihe açık görünmemektedir. Yarın bir savaşın meydana gelmesi veya gelmemesi bunu gerektirir. Dolayısıyla kadercilik, yaptığım şey zorunlu, yapmadığım şey imkânsızken olup bitenler ve olacaklar da benim kontrolümde değildir şeklinde kabul edilmesi tartışmalı ve oldukça zor bir anlamı ima eder. Wallace'nin de belirttiği gibi Taylor'ın sorunu da buradan kaynaklanmaktadır. Altı önvarsayımdan oluşan anlamsal bir

argüman, bize, özgür olduğumuza dair inancımıza ve bununla ilgili sezgilerimizden bazılarına tuhaf bir metafizik öğretiyi dayatıyor gibi görünmektedir. Bundan dolayı Wallace'e göre her ne kadar Taylor kafa karıştırıcı bir şekilde iddiasını açıklamıştır ve onun açıklamaları mantıksal olarak kabul edilemez (Wallace, 2010).

Wallace bu iddiasını desteklemek için Taylor'ın kaderci sonucun bu argümandan çıkmadığını göstermeyi amaçlar. Bunun için Wallace öncelikle, Taylor'ın en çok eleştirilen beşinci önvarsayımından başlar. Taylor, kendi kaderci argüman türüne yönelik en eski eleştiri türünün, yarın savaşın meydana gelmesinin, komutanın Ö3 emrini verme gücü, yeteneği veya özgürlüğü için değil, yalnızca Ö3 emrinin verilmesi için zorunlu bir koşul olduğunu savunduğunu kabul etmektedir. Ancak (B)'nin reddedilmesi, bir sonuç olarak yalnızca komutanın emri vermediği gerçeğine sahip olacaktır, veremeyeceği gerçeğine değil. Taylor bu tür bir itirazı reddeder. (B) ve Ö3 arasındaki zorunluluk ilişkisi, (B) ve Ö3 arasındaki yeterlilik ilişkisinin mantıksal ilişkisinden başka bir şey değildir. Taylor, yarın savaşın meydana gelmesinin, bugün emir verme yeteneğine sahip olmamanın değil, yalnızca bugün emir vermemin zorunlu bir koşulu olduğunu savunmaktadır. Eğer ikincisi doğru olsaydı bugün emri verebilmem, yarın savaşın gerçekleşmesi için yeterli bir koşul olurdu ancak bu da çok mantıklı olmazdı. Wallace'e göre buradaki sorun da Taylor'ın sadece emrin fiili olarak verilmesinden bahsettiğinde ısrar etmesidir ve emri vermenin gerçekleşmesi için gerekli olan bazı durumların yokluğunda gerçekleşemeyeceğini savunmasıdır (Wallace, 2010).

Wallace'e göre Taylor, mantık, dil ve fiziksel dünyanın alanlarını karıştırmış, onları kendi alanlarından koparmış gibi görünmektedir. Dahası Taylor'ın kaderci argümanı, kadercilik ile ilgili görüşlerde tam olarak neyin yanlış olduğunu saptamayı zorlaştırmaktadır. Bunun en büyük nedenlerinden biri, Taylor'ın argümanını, tartışması zor varsayımlara dayandırıp açıklamasıdır (Wallace, 2010). Bu da söz konusu tartışmayı hem işin içinden çıkılmaz bir hâle getirmekte hem de Wallace'yi haklı çıkarmaktadır. Aslında Taylor'ın amacının tartışmaya bir çözüm getirmek mi yoksa bu tartışmalar bir kenara kaderciliğin sembolik bir akıl yürütmelerle de ifade edilebileceğini göstermek mi olduğu da sorulabilir. Çünkü Taylor'ın yapılan itirazlara verdiği cevaplara dikkatli bakıldığında bu daha da hissedilmektedir, kadercilik düşüncesinin geçerli olduğundan ziyade kadercilikten, önermeler ve sembolik bir akıl yürütme formunda bahsedilebileceğini göstermeye çalıştığını söylemek çok da yanlış olmaz.

Wallace ise Taylor'ın argümanının tartışmayı daha da zor bir duruma getirse de yapılan itirazlara karşı oldukça dirençli olduğunu düşünmektedir. Argümanın bu kadar dirençli olmasının en büyük nedeni, aslında iki durum, iki farklı kadercilik türü için iki argüman içermesidir. Taylor, hepimizin geçmişle ilgili olarak kaderci olduğumuzu, daha önce olmuş olanları değiştirmek için hiçbir kontrolümüz ya da gücümüz olmadığını düşündüğümüzü savunmaktadır. Wallace'e göre bu

oldukça doğru görünmektedir, hepimiz geçmişi bir kaderci gelecek hakkında nasıl düşünüyorsa öyle düşünüyoruz. Wallace'e göre Taylor'ın argümanında bir bakıma geçmiş hakkında kaderci olmak için öne sürülebilecek nedenler, gelecek hakkında kaderci olmak için de öne sürülebilir. Taylor'ın altı önvarsayımı da aynıdır, aslında bu önvarsayımların metafiziksel determinizm iddiasının bir tür ifadesi veya temsili olduğu görülebilir. Benzer şekilde fiziksel yasalar göz önüne alındığında, bir sonraki anda ortaya çıkabilecek yalnızca tek bir olası durum olduğu fikri doğal olarak ortaya çıkmaktadır. O halde kaderci, Taylor'ın argümanının geçerliliğini ancak metafiziksel determinizm iddiasını benimseyerek yani bir determinist olarak koruyabilir gibi görünmektedir. Wallace bu düşüncelerinde haklı görünmektedir. Taylor'ın argümanı bir determinist tarafından savunulacak aynı zamanda determinizm iddiasını da destekleyen bir argümandır. Taylor'ın determinizmle ilgili fikirleri de bu iddiayı güçlü bir şekilde destekler. Taylor'a göre bir determinist, basitçe her konuda kadercidir, ya da en azından öyle olmalıdır. Çünkü bir insanın herhangi bir olayla ilgili tutumunun kadercilik olduğunu söyleyerek ifade edeceği temel fikir, bu olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin, ne zaman gerçekleşeceğinin ya da nerede gerçekleşeceğinin kendisine bağlı olmadığıdır (Wallace, 2010).

Öyleyse Taylor'a göre determinizm kaderciliğin daha güçlü, daha genel bir versiyonu iken, kadercinin, kaderciliğin doğruluğunu iddia etmesi hakkında ne diyeceğiz? İlk olarak kadercinin buradaki yanıtını, bağımsız bir argümana sahip olduğunu iddia ettiği şeyi en başta varsaydığı için reddedebiliriz. Eş deyişle Taylor'ın iddiası hiçbir zaman kaderciliğin gerçekten doğru olduğu değil, sadece bazı temel mantıksal ve semantik ilkelere hareketle kanıtlanarak bize dayatıldığıdır. Taylor metafiziksel bir sonucu olan ilginç semantik bir argüman sunmuştur. Ancak Wallace, Taylor'ın argümanının metafiziksel bir sonuç vermediğini düşünmektedir. Ona göre Taylor ve kadercilik düşüncesini benimseyenler bize metafiziksel bir sonuç dayatmak istiyorlarsa bunu metafiziksel açıklamalarla yapmalıdırlar (Wallace, 2010). Taylor ise bunun yerine kaderciliği ve determinizmi tam olarak ayırmayarak bir bakıma determinizmi savunan birinin kaderciliği de savunduğunu ima etmektedir. Bu da zaten makul olarak kabul edilmesi zor olan düşüncelerini determinizm de işin içine eklendiğinde kabul edilmesi imkansız hâle getirmektedir. Çünkü determinizmi savunan biri için (ılımlı bağdaşırcılar hariç) özgür iradede bahsetmek mümkün değildir. Taylor her ne kadar argümanını doğa yasaları ve Tanrı'ya dayandırmadan oluşturması onu determinizmden kurtaramaz. Çünkü ona göre bir determinist bir tür kaderciliği benimsemektedir. Determinizmi destekleyen bir iddia veya argüman ise özgür iradenin varlığına inanan için kabul edilemez.

John Turk Saunders ise Taylor, bir failin gücü dâhilinde zorunlu bir koşulun eksik olduğu bir fiile sahip olmadığını varsayarak hata yaptığını belirtmektedir. Saunders'e göre Taylor bu varsayımı aşağıdaki türden muğlâk bir akıl yürütme ile yapmaktadır. O, (1) hiçbir failin zorunlu

bir koşulun eksik olduğu bir eylemi gerçekleştiremeyeceğini görür. Ancak bu (2) mantıksal olarak, “eğer x koşulu y eyleminin gerçekleşmesi için zorunluysa ve x yoksa o zaman hiçbir fail y eylemini gerçekleştiremez.” anlamını ima eder. Saunders’a göre bu şekilde Taylor, bir eylem için zorunlu bir koşul eksikse hiçbir failin o eylemi gerçekleştirme gücüne sahip olmadığına ikna olmuş olabilir. Saunders bunun hatalı olduğunu göstermek için bir örnekle açıklamasına devam eder. Örneğe göre ince ahşap bir kapıya yumruğumla vurmam, kapının sallanması için yeterli bir koşuldur. Dolayısıyla kapının sallanması benim kapıyı çalmam için zorunlu bir koşuldur. Ancak kapının sallanması benim kapıyı çalabilmem için zorunlu bir koşul değildir (Eğer öyle olsaydı o zaman sadece kapıyı çalabilmem kapının sallanması için yeterli olurdu). Kapıyı çalmamaya karar verebilirim ve kapı sallanmayabilir, ancak bu kapıyı çalma gücüne sahip olmadığım anlamına gelmez. Diğer yandan, belirli bir kas yapısına sahip olmam kapıyı çalabilmem için zorunlu bir koşuldur. Eğer kolum önceden bir şekilde zarar görmüşse kapıyı çalamam. Kolumda bir rahatsızlık olduğunu varsayalım. O zaman kapıyı çalma yeteneğinden yoksun olurum, çünkü bu yeteneğin zorunlu bir koşulu eksiktir ve kapıyı çalamam. Dolayısıyla bir şeyi yapabilme becerisi için zorunlu bir koşul her zaman o şeyi yapmak için zorunlu bir koşul olsa da bunun tersi geçerli değildir. Çoğu zaman bir eylem için zorunlu bir koşul, o eylemi yapabilme gücüne sahip olmamız için zorunlu bir koşul değildir. Aksini varsaymak, mantıksal olarak yeteneklerimizin, eylemlerimizin üretmeye yettiği her şeyin yeterli koşulları olduğunu ima eden bir konumu benimsemektir. Bu durumda, her zaman bir eylemde bulunmamız gerekmez. Yalnızca o eylemi yapabilme gücüne sahip olmamız ya da bu yeteneği edinmemiz gerekir (Saunders, 2010).

Saunders bu açıklamaları Taylor’ın örneğine uyguladığında şöyle bir sonuç ortaya çıkar: ya E emrini vermek benim gücüm dâhilinde değildir, ya da E2 emrini vermek benim gücüm dâhilinde değildir. Yarın bir savaşın olması E’nin zorunlu bir koşuludur ancak E’yi yapmanın zorunlu bir koşulu değildir ve yarın bir savaşın olması E2’nin zorunlu bir koşuludur ancak E2’yi yapmanın zorunlu bir koşulu değildir (Saunders, 2010). Taylor’a göre eğer y eylemini yapmam için zorunlu olan ya da y’nin onsuz olamayacağı x koşulu eksikse o zaman yapabilme gücümde olan ne olursa olsun onu yapamam. Geçmişte eksik olan zorunlu koşullar düşünüldüğünde bu çok açıktır. Örneğin eğer koşullar dün bir savaşın bugün belli bir tür haberi okumam için zorunlu bir koşul olmasını gerektiriyorsa o zaman, böyle bir savaşın olmadığı düşünüldüğünde yalnızca böyle bir haberi okumadığım değil, aynı zamanda okuyamayacağım ve bunun benim gücüm dâhilinde olmadığı sonucuna varabiliriz. Bu, nasıl okunacağını bilmemle, gerekli beceriye sahip olmamla tutarlıdır. Ancak böyle bir haberi okumak benim gücüm dâhilindeyse mantıksal olarak dün gerçekleşmediğini varsaydığımız bir savaşın gerçekleşmesini sağlamanın da benim gücüm dâhilinde olacağı şeklinde çok da mantıklı olmayan bir sonuç çıkar. Hiç kimse geçmişe ilişkin gerçekleşmemiş bir şeyi gerçekleştirme gücümüzün olmadığından şüphe duymamaktadır.

Taylor'a göre argümanı, gelecekle ilgili de böyle düşünmek için aynı nedenlere sahip olduğumuzu göstermektedir (Taylor, 2010b).

Bu, Saunders'in yukarıda bahsedilen örneğine de uyarlanabilir. Taylor'a göre Saunders'in örneği başlangıçta çok ikna edicidir, ancak argümanının başarılı olmadığını görmek için aynı argümanı geçmişte gerçekleşmemiş bir şeyi gerçekleştirme gücüne sahip olduğumu göstermek için de üretmemiz gerekir. Örneğin belli türden bir haberi okumam, dün bir savaşın olması için yeterli bir koşuldur. Dolayısıyla dün bir savaşın olması benim böyle bir haberi okumam için zorunlu bir koşuldur. Ancak böyle bir savaşın gerçekleşmesi, benim böyle bir haberi okuyabilmem için zorunlu bir koşul değildir. Eğer öyle olsaydı o zaman sadece böyle bir haberi okuyabilmem, savaşın dün gerçekleşmesi için yeterli olurdu. Böyle bir haberi okumamaya karar verebilirim ve savaş dün meydana gelmemiş olabilir. Ancak bu, böyle bir haberi okuma gücüne sahip olmadığım anlamına gelmez. Taylor'a göre bu argümana sadece gelecek açısından doğru olmadığını varsayarak cevap verilemez (Taylor, 2010b).

Aslında Taylor argümanlarına yönelik eleştirilerin "E'yi (herhangi bir eylem) yapmak benim gücüm dâhilindedir.", "E'yi yapmam mümkündür." ve "E'yi yapabilirim." ifadelerinin bazılarının veya tümünün eşanlamlı olarak ele alınmasından kaynaklandığını belirtir. Ona göre yapma gücüm dâhilinde olmayan bir şeyi yapmam çoğu zaman mümkündür. Bazen de yapamayacağım bir şeyi yapmam mümkündür. Örneğin iyi bir şarkı besteleyebilirim. Çoğu zaman, yapmak için gerekli bazı koşulların yokluğunda, yapma gücümün dâhilinde olmayan bir şeyi yapabilirim. Örneğin, piyano çalabilirim, ancak içinde piyano olmayan bir odada bunu yapmak gücüm dâhilinde değildir. Taylor'a göre argümanla ilgili tüm sorunların kökeninde bu son karışıklık yatmaktadır (Taylor, 2010a).

Taylor argümanı ile ilgili olarak özellikle kişinin bir şeyi başarmak için zorunlu olan bazı koşulların (geçmiş, şimdiki zaman ya da gelecek) yokluğunda bile çoğu zaman o şeyi yapabildiği ile ilgili itiraza da yanıt verir. Kişi gerekli çabayı göstermediği halde bir ağırlığı kaldırabilir. Bunların hepsi tamamen doğrudur. Aslında, aksini iddia etmek, kişinin kendisini çok da mantıklı olmayan bir duruma dâhil etmesi anlamına gelecektir. Örneğin yarın böyle bir savaşın olmaması durumunda varılabilecek tek sonuç, bu emri vermediğimdir, veremediğim değil. Ona göre burada tereddüt, geçmişe uyguladığımız gibi geleceğe de uygulamakla ilgilidir (Taylor, 2010a).

Sonuç

Kadercilik genellikle geleceğin kaçınılmaz olduğu ve onu değiştirmek için bir şey yapamayacağımız düşüncesidir. Eş deyişle kadercilik, ne yaparsak yapalım tüm olayların veya en azından bazı olayların zorunlu olarak gerçekleşeceği iddiasıdır. Richard Taylor da kadercilik düşüncesini kısaca, olan ve olacak olan her şeyin kaçınılmaz olarak gerçekleşeceği inancı olarak

tanımlamaktadır. Taylor bu fikrini açıklamak için oluşturduğu argümanından, hiç kimsenin yaptıklarından başka bir şey yapma gücüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılır. Aynı zamanda Taylor bu sonucun henüz gerçekleşmemiş ve yapılmayan eylemler için de geçerli olduğunu ileri sürmektedir. Öyle ki, örneğin yarın gerçekleşecek bir olay hem bizim kontrolümüzde değildir hem de bu olay üzerinde herhangi bir seçim veya muhakeme de etki etmemektedir. Wallace'ın dediği gibi Taylor'ın düşüncelerinden ulaşılan sonuca göre kadercilik, yaptıklarımı ve yapacaklarımı zorunlu olarak yaparken, yapmadıklarımın ise zaten benim kontrolümde olmadığı için yapılmasının imkânsız olduğu düşüncesidir. Ancak Taylor'ın hiç kimsenin geçmişe ilişkin gerçekleşmemiş bir şeyi gerçekleştirme gücümüzün olmadığı fikrine rahatlıkla itiraz edilebilir. Ona göre hepimiz geçmişle ilgili bu şekilde düşünürüz. Ancak bu fikir ne kadar makul ve tutarlıdır? Hayatımız ve seçimlerimiz üzerinde özgür olduğumuzu düşünen biri için geçmişte gerçekleşmemiş bir olay onu gerçekleştirebilme gücünden yoksun olduğumuz anlamına gelmediği gibi bunun imkânsız olduğu anlamına da gelmez. Seçimlerim üzerinde etkim olması bunun en basit göstergesidir. Ancak Taylor bu soruyla ilgilenmeyip argümanıya, gelecekle ilgili de böyle düşünmek için aynı nedenlere sahip olduğumuzu göstermeyi amaçlar. Bu amaç da özgür olduğumuza, eylemler üzerinde bir seçime sahip olduğumuza dair inancımıza da aykırıdır. Taylor'ın bunu bir bakıma önvarsayımları ile doğrudan olmasa da dolaylı olarak hissettirdiği ortadadır.

Ayriyeten, Taylor Tanrı ve doğa yasalarına başvurmadan açıkladığı kadercilik ile ilgili argümanı, kadercilikten çok determinizm iddiasını destekleyen bir argümandır. Çünkü Taylor aslında kaderciliğin savunmasını yapmaktan ziyade hangi varsayımlar ve örnekler ile evrenin kaderci bakış açısıyla görülebileceğinin bir denemesini yapmaktadır. Bunu da determinizmi destekleyen açıklamaları takip etmelidir. Aslında Taylor tüm insan eylemlerinin nedensel olarak belirlendiğini savunanların bir tür kaderci olduğunu ima etmektedir. Ancak Taylor'ın burada bahsedilen determinizm fikri nedensel veya teolojik determinizm değildir. Taylor kaderci düşüncelerini metafiziksel bir determinizme dayandırarak açıklamaktadır. Onun açıklamalarının ne kadar kabul edilebilir olduğu ise tartışmalıdır. Özellikle argümanını açıklamak için verdiği örnekler ile ilgili olarak bunların kaderciliğe sembolik akıl yürütme formunda bir açıklama getirmesi onun, kadercilik düşüncesiyle ilgili tartışmalardan ve kaderciliği benimseyip benimsememesinden ziyade kaderciliğin sembolik bir akıl yürütme formunda açıklanabilir olup olmadığı ile ilgilendiğini söylemek çok da yanlış olmaz.

Kaynakça

Cahn, S. M. (2010). Introduction. David F. Wallace, Steven M. Cahn, Maureen Eckert, (Ed.) içinde, *Fate, Time, and Language: An Essay on Free Will*. Columbia University Press: NY.

- Cross, T. (2006). Determinables and determinates. Donald M. Borchert (Ed.) içinde, *Encyclopedia of Philosophy* (2. Baskı), c:3, USA.
- Emery, N., Markosian, N., Sullivan, M. (2020, 24 Kasım). Time. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/time/#Oth>
- Hunt, D. P. (2005). Foreknowledge. Donald M. Borchert (Ed.) içinde, *Encyclopedia of Philosophy* (2. Baskı), c:3, USA.
- Körner, S. (1967). Laws of thought. Donald M. Borchert (Ed.) içinde, *Encyclopedia of Philosophy* (2. Baskı), c:5, USA.
- O'Keefe, T. (2024, 19 Kasım). Ancient theories of freedom and determinism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/freedom-ancient/>
- Rice, H. (2023, 23 Şubat). Fatalism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/fatalism/>
- Saunders, J. T. (2010). Professor Taylor on fatalism. David F. Wallace, Steven M. Cahn, Maureen Eckert (Ed.) içinde, *Fate, Time, and Language: An Essay on Free Will*. Columbia University Press. NY.
- Searle, J. R. (2006). Determinables and determinates. Donald M. Borchert (Ed.) içinde, *Encyclopedia of Philosophy* (2. Baskı), c:3, USA.
- Taylor, R. (1962). Fatalism. *Philosophical Review*.
- Taylor, R. (1967). Determinism, a historical survey. Donald M. Borchert (Ed.) içinde, *Encyclopedia of Philosophy* (2. Baskı), c:3, USA.
- Taylor, R. (1983). *Metaphysics*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Taylor, R. (2010a). A Note on fatalism. David F. Wallace, Steven M. Cahn, Maureen Eckert (Ed.) içinde, *Fate, Time, and Language: An Essay on Free Will*. Columbia University Press: NY.
- Taylor, R. (2010b). Fatalism and ability. David F. Wallace, Steven M. Cahn, Maureen Eckert (Ed.) içinde, *Fate, Time, and Language: An Essay on Free Will*. Columbia University Press: NY.
- Todd, P. (2014, 21 Haziran). "Fatalism." *Oxford Bibliographies in Philosophy*, <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780195396577/obo-9780195396577-0116.xml>
- Wallace, D. F. (2010). *Fate, time, and language: an essay on free will*. Steven M. Cahn, Maureen Eckert (Ed.), Columbia University Press: NY.